

POSTANOWIENIE

Dnia 8 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku M.-S. Sp. z o.o.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem zainteresowanych: M. G., i in. /.../

o ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 maja 2012 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 16 marca 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 8 września 2009 r., 5 czerwca 2009 r., 12 czerwca 2009 r., 15 czerwca 2009 r., 10 czerwca 2009 r. i 9 czerwca 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że osoby wskazane w powyższych decyzjach, tj. /.../ podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym jako pracownicy z tytułu zatrudnienia w „M.-S.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością.

Odwołania od powyższych decyzji złożyła „M.-S.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, wnosząc o ich zmianę poprzez stwierdzenie, że osoby wskazane w zaskarżonych decyzjach, będące zarazem pracownikami „M.” Spółki z

ograniczoną odpowiedzialnością, nie podlegały obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia.

W toku postępowania, pismem z dnia 25 listopada 2010 r., pozwany organ rentowy przesłał 19 decyzji uchylających zaskarżone przez odwołującą się Spółkę decyzje. Organ rentowy w związku z powyższym wniósł o umorzenie postępowania. „M.-S.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością wniosek o umorzenie postępowania pozostawiła do uznania Sądu.

Postanowieniem z dnia 1 grudnia 2010 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych umorzył postępowanie w powyższej sprawie. Sąd Okręgowy przytoczył treść przepisu art. 355 § 1 k.p.c. i wskazał, że w przedmiotowej sprawie organ rentowy poprzez uchylenie zaskarżonych decyzji stwierdził, że zainteresowani wymienieni w zaskarżonych decyzjach nie są pracownikami odwołującej się Spółki, w związku z czym nie podlegają z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. W ocenie Sądu Okręgowego, cel, dla którego wnioskodawca złożył odwołania od powyższych decyzji, został zrealizowany, wobec czego wydanie wyroku w przedmiotowej sprawie stało się zbędne.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniosła „M.-S.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, zaskarżając je w całości oraz wnosząc o jego uchylenie i zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Skarżący zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie przepisów art. 355 § 1 k.p.c. i ewentualnie art. 477¹³ k.p.c., poprzez ich błędne zastosowanie, mimo że wydanie wyroku w przedmiotowej sprawie nie stało się zbędne, gdyż cel, dla którego wniesione zostały odwołania, nie został zrealizowany na skutek wydania przez organ rentowy decyzji uchylających zaskarżone decyzje, a także przez umorzenie postępowania, pomimo że decyzje uchylające nie mają przymiotu decyzji ostatecznych ani nawet wykonalnych.

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 16 marca 2011 r. uchylił zaskarżone postanowienie w części, tj. w zakresie dotyczącym zainteresowanego D. S. oraz znosząc postępowanie w tej części przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach procesu za drugą instancję, oddalił natomiast zażalenie w pozostałym zakresie. W części dotyczącej pozostałych zainteresowanych zażalenie podlegało merytorycznej ocenie i zostało oddalone.

Sąd przywołał przepis art. 477¹³ k.p.c. i stwierdził, że zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji przed rozstrzygnięciem sprawy przez sąd - przez wydanie decyzji uwzględniającej w całości lub w części żądanie strony - powoduje umorzenie postępowania w całości lub w części. Wskazał, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wydając decyzje uchylające zaskarżone decyzje, nie przesądził, czy strony nie podlegały obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, lecz stwierdził jedynie, że nie podlegają one tym ubezpieczeniom jako pracownicy odwołującej się Spółki. Poprzez uchYLENIE zaskarżonych decyzji organ rentowy wyeliminował je z obrotu prawnego.

„M.-S.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zaskarżyła to postanowienie skargą kasacyjną, zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 477¹³ k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c., poprzez błędne zastosowanie tych przepisów, mimo że zaskarżone decyzje nie zostały zmienione zgodnie z żądaniem skarżącej, a uchYLENIE zaskarżonych decyzji przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie realizuje celu odwołań wniesionych z żądaniem orzeczenia, że skarżącej nie łączył z uczestnikami stosunek ubezpieczenia (że uczestnicy nie podlegali ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wykonywania usług na rzecz skarżącej), a nadto przez umorzenie postępowania, pomimo że decyzje uchylające nie mają przymiotu decyzji prawomocnych (zostały zaskarżone).

W uzasadnieniu skarżąca podniosła, że odwołanie obejmowało żądanie stwierdzenia, że uczestnicy nie podlegali obowiązkowi ubezpieczenia społecznego z tytułu wykonywania usług na rzecz skarżącej, zatem uchYLENIE decyzji przez organ rentowy w żaden sposób nie czyni zadość żądaniu odwołania. Przeciwnie, skoro celem odwołania było uzyskanie merytorycznego orzeczenia, korzystającego zwłaszcza z powagi rzeczy osądzonej, że określone osoby z określonego tytułu nie podlegały ubezpieczeniu, brak zarówno wyroku sądu jak i decyzji w tym zakresie nie pozwala uznać, że cel odwołania został osiągnięty, a żądaniu odwołania

uczyniono zadość. Uchylenie decyzji bynajmniej nie rozstrzyga kwestii czy uczestnicy postępowania podlegali ubezpieczeniu, czy nie. Decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych niczego bowiem nie stwierdzają w sensie prawnym (skoro są to decyzje uchylające), a ewentualna treść uzasadnienia tych decyzji nie ma żadnego wiążącego znaczenia prawnego. W szczególności organ rentowy miałby zatem dalej otwartą drogę do wydania dokładnie takich samych decyzji jak te uprzednio uchylone.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Organ rentowy w trakcie trwającego postępowania odwoławczego przed sądem ubezpieczeń społecznych uchylił decyzje, stanowiące przedmiot tego postępowania (i zarazem przedmiot decyzji), powołując się na treść art. 83 ust. 6 ustawy z dnia 17 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.). Stosownie do tego przepisu, jeżeli Zakład Ubezpieczeń Społecznych uzna odwołanie za słuszne, zmienia lub uchyla decyzję niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia wniesienia odwołania. W tym wypadku odwołaniu nie nadaje się dalszego biegu. Niewątpliwie ten przepis nie może stanowić podstawy prawnej decyzji uchylających, bowiem ich uchylenie nastąpiło już po przekazaniu odwołania do sądu. Nie oznacza to wszakże, że organ rentowy nie mógł uchylić zaskarżonych decyzji w postępowaniu odwoławczym przed sądem.

Przepis art. 1 k.p.c. zawiera definicję sprawy cywilnej, która jest sprawą wynikającą ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz z prawa pracy. W rozumieniu tego przepisu (formalnoprawnym znaczeniu) sprawami cywilnymi są również sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, a więc sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych (art. 477⁹ k.p.c.), do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Od momentu wniesienia odwołania do sądu rozpoznawana sprawa staje się sprawą cywilną, podlegającą rozstrzygnięciu wedle reguł właściwych dla tej kategorii, z odpowiednimi modyfikacjami wynikającymi z przepisów regulujących odrębne postępowanie z zakresu ubezpieczeń

społecznych. Rozpoczyna się ono wniesieniem odwołania, które pełni rolę pozwu (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 105/98, OSNAPiUS 1999, nr 16, poz. 529 oraz postanowienie z dnia 29 maja 2006 r., I UK 314/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 173). Odpowiednio zatem uznanie powództwa polega w tym postępowaniu na wydaniu przez organ rentowy (przed rozstrzygnięciem sprawy przez sąd) decyzji uwzględniającej w całości lub w części żądanie strony, co powoduje umorzenie postępowania w całości lub w części (art. 477¹³ k.p.c.), nie prowadzi natomiast do wydania wyroku. Owo szczególne uregulowanie dotyczące skutków tego specyficznego uznania powództwa jest wynikiem właśnie odrębności postępowania z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których jedynie etap odwoławczy przenosi się na drogę postępowania przez sądem powszechnym, a po jego zakończeniu, sprawa wraca do postępowania administracyjnego. Skoro organ administracji publicznej załatwia sprawę przez wydanie decyzji (art. 104 § 1 k.p.a.), konieczna jest decyzja wykonująca wyrok sądu. Stąd też wydana wcześniej, przed zakończeniem postępowania odwoławczego, decyzja uwzględniająca żądanie odwołania (przyznająca świadczenie lub ustalająca brak zobowiązania) powoduje zbędność dalszego postępowania odwoławczego, czego wyrazem jest unormowanie wynikające z art. 477¹³ k.p.c. Skoro Kodeks postępowania cywilnego dopuszcza wydanie decyzji w uwzględnieniu żądania odwołania, co odpowiada uznaniu powództwa, to art. 477¹³ k.p.c. stanowi samodzielną podstawę uchylenia bądź zmiany decyzji (na korzyść odwołującego się), obok przyczyn wskazanych w art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Co do zasady, decyzja uwzględniająca w całości lub w części żądanie stron w rozumieniu art. 477¹³ k.p.c. to nie tylko decyzja zmieniająca, lecz każda forma decyzji, byleby z niej w sposób jednoznaczny wynikało, że rozstrzyga o materialnoprawnym stosunku, będącym przedmiotem wcześniejszej decyzji i to zgodnie z żądaniem odwołania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2000 r., II UKN 191/00, OSNAPiUS 2002 nr 4, poz. 96 oraz z dnia 16 lipca 1998 r., II UKN 138/98, OSNAPiUS 1999 nr 13, poz. 440). Jeśli więc odwołujący się żąda stwierdzenia, że zobowiązanie objęte decyzją nie istnieje, to jej uchylenie z

uzasadnieniem, że stwierdzone zobowiązanie nie istnieje, stanowi uznanie powództwa w sposób przewidziany w art. 477¹³ k.p.c.

Zastrzec też trzeba, że odwołanie nie może wykraczać poza ramy tej decyzji. Zgodnie bowiem z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000, nr 15, poz. 601; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 listopada 1999 r., II UKN 204/99, OSNAPiUS 2001, nr 5, poz. 169, z dnia 9 kwietnia 2008 r., II UK 267/07, LEX nr 469168). Jest tak dlatego, że postępowanie sądowe ma na celu kontrolę prawidłowości zaskarżonej decyzji, w związku z czym może je wszcząć wyłącznie odwołanie od decyzji wydanej bądź w wyniku rozpoznania wniosku, bądź z urzędu. Niedopuszczalne jest natomiast rozstrzyganie przez sąd, niejako w zastępstwie organu rentowego, wniosków zgłoszonych w toku postępowania odwoławczego, które nie były przedmiotem decyzji tego organu.

Zaskarżone w niniejszym postępowaniu decyzje Zakładu Ubezpieczeń Społecznych stwierdzające, że osoby w nich wskazane (zainteresowani) podlegają, na podstawie art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym jako pracownicy z tytułu zatrudnienia w „M.-S.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, dotyczyły wyłącznie pracowniczego tytułu ubezpieczenia związanego z zatrudnieniem w odwołującej się Spółce i pośrednio wskazywały tę Spółkę jako płatnika składek na to ubezpieczenie. Oznacza to, że tylko te kwestie mogły być przedmiotem rozpoznania w postępowaniu wszczętym odwołaniami od zaskarżonych decyzji. Zweryfikowania innych tytułów ubezpieczeniowych zainteresowanych zatrudnionych w Spółce skarżąca może się domagać dopiero wówczas, gdy organ rentowy obarczy ją obowiązkiem opłacania składek za zainteresowanych z innego tytułu podlegania ubezpieczeniom, co jest wykluczone bez uprzedniego wydania stosownych decyzji. Natomiast kwestia niepodlegania zainteresowanych pracowniczemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu uznania ich za pracowników innego podmiotu nie dotyczy odwołującej się Spółki, bowiem to nie ona byłaby

stroną stosunku zobowiązaniowego między organem rentowym a płatnikiem składek i nie miałyby w nim przymiotu zainteresowanego. W odwołaniu od tych decyzji skarżąca mogła wprawdzie powoływać się na różne okoliczności wyłączające jej obowiązek jako płatnika składek, np. na niepodleganie przez zainteresowanych pracowniczym ubezpieczeniem społecznym z tytułu umów o świadczenie usług czy podleganie innym ubezpieczeniom lub niepodleganie żadnemu tytułowi ubezpieczeń, czy wreszcie wskazywać innego płatnika składek, niemniej jednak rozstrzygnięcie Sądu nie mogłoby wykroczyć poza wskazany wyżej zakres. Przyznanie w decyzjach uchylających, że zainteresowani nie są pracownikami odwołującej się Spółki i nie podlegają z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym jako pracownicy ze względu na podzielenie wykładni art. 8 ust. 2a przyjętej w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46), kończyło spór pozytywnie dla odwołującej się Spółki w sposób opisany w art. 477¹³ k.p.c. Przyjęcie założenia, że to pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach umowy o świadczenie usług zawartej z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tej umowy, kończy spór bez potrzeby roztrząsania dalszych okoliczności faktycznych, których znaczenie prawne dotyczyłoby już innego podmiotu.

Jeśli zaś chodzi o kwestię nieprawomocności decyzji uchylających, co do których skarżący jedynie zasygnalizował, że zostały one zaskarżone (wniesiono od nich odwołanie), to wskazać należy, że w tym zakresie nie został sformułowany odpowiedni zarzut, pozwalający na uwzględnienie skargi. Art. 477¹³ k.p.c. nie uzależnia umorzenia postępowania od prawomocności decyzji, więc nie ma podstaw do stwierdzenia z tych przyczyn jego naruszenia. Jeśli natomiast chodzi o dopuszczalność umorzenia postępowania w aspekcie prejudykatu uzyskanego w wyniku zaskarżenia decyzji wydanej w trybie art. 477¹³ k.p.c. (w drodze odwołania do sądu ubezpieczeń społecznych), to próba wzruszenia z tej przyczyny wyroku wymagałaby powołania się na naruszenie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., czego w skardze nie uczyniono. Nie pozwala to na kontrolę zaskarżonego wyroku w tej kwestii z uwagi na przepis art. 398¹³ § 1 k.p.c., stosownie do którego Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w granicach jej podstaw.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.